

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ

Περικλέους Επιτάφιος

Εισαγωγή

I. Ερωτήσεις ανοικτού τύπου (ανάπτυξης και σύντομης απάντησης)

Α΄ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ ΟΛΟΡΟΥ ΑΛΙΜΟΥΣΙΟΣ (περ. 460 - 400 π.Χ.)

1. Ποιοι ήταν οι λόγοι της εξορίας του Θουκυδίδη από την Αθήνα κατά το 424 π.Χ.;
2. Ποιο ιστορικό γεγονός διαπραγματεύεται ο Θουκυδίδης στα οκτώ βιβλία της Ιστορίας του;
3. Ποια περίοδο καλύπτει η ιστορική αφήγηση του Θουκυδίδη;
4. Πότε διακόπτεται η εξιστόρηση του Θουκυδίδη και ποιος τη συνεχίζει;
5. Ποια ήταν η φιλοδοξία του Θουκυδίδη, όταν προγραμματίζε τη συγγραφή της Ιστορίας του;
6. Να αναφέρετε τις χαρακτηριστικές αρετές του Θουκυδίδη ως ιστορικού.

Β΄ Ο ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ 431 π.Χ.

i) Ένταξη του Επιταφίου στην αρχαία ρητορική

1. Να αναφέρετε τα είδη των ρητορικών λόγων.
2. Ποια στοιχεία της πολιτικής και κοινωνικής ζωής συνέβαλαν στη δημιουργία του ρητορικού λόγου;
3. Ποιοι λόγοι ευνόησαν την εξέλιξη της ρητορικής στην Αθήνα του 5^{ου} αι. π.Χ.;
4. Ποιες επιδράσεις δέχτηκε ο Θουκυδίδης κατά τη σύνθεση του έργου του;
5. Τι είναι οι δημηγορίες και τι επιδιώκει με την ένταξή τους στην Ιστορία του ο Θουκυδίδης;¹
6. Ποια ιδιοτυπία παρουσιάζει η μορφή του έργου του Θουκυδίδη;
7. Ποια είναι τα στοιχεία τα οποία συναντά ο αναγνώστης στις δημηγορίες;

8. Ποια είναι η ειδική λειτουργία των δημηγοριών στο έργο του Θουκυδίδη;
9. Σε ποια επεξεργασία υπέβαλε ο Θουκυδίδης τις δημηγορίες;
10. Ποιες είναι οι διαφορές ανάμεσα στον Έπιτάφιο και τις άλλες δημηγορίες;

ii) Οι επιτάφιοι λόγοι στην αρχαία Αθήνα

1. Ποιες είναι οι πληροφορίες μας για τη θεσμοθέτηση των επιταφίων λόγων;
2. Ποια ήταν η τυπική δομή ενός επιταφίου λόγου;
3. Ποιο μέρος του λόγου ήταν εκτενέστερο και γιατί;

iii) Η δομή και το περιεχόμενο του Επιταφίου του Περικλή

1. Ποια είναι η κεντρική ιδέα του Έπιταφίου του Περικλή;
2. Πώς παρουσιάζει ο Θουκυδίδης την εικόνα του αθηναϊκού πολιτεύματος;
3. Πώς χρησιμοποίησε ο Θουκυδίδης την αντίθεση στον Έπιτάφιο του Περικλή και ποιο είναι το αποτέλεσμα;
4. Ποιο είναι το ύφος και η γλώσσα του Έπιταφίου;
5. Ποια είναι η διάρθρωση του Έπιταφίου του Περικλή;
6. Να επισημάνετε τις διαφορές του Έπιταφίου του Περικλή από τον καθιερωμένο τύπο παρόμοιων λόγων.

iv) Η θέση του Επιταφίου στην Ιστορία του Θουκυδίδη

1. Ποια είναι η λειτουργία του Έπιταφίου στην Ιστορία σε σύγκριση με τις άλλες δημηγορίες;
2. Ποιες είναι οι απόψεις του Θουκυδίδη για την προσωπικότητα του Περικλή;
3. Ποιες επιδράσεις δέχθηκε ο Θουκυδίδης από το πολιτικό και πολιτιστικό θαύμα που συντελέστηκε στην Αθήνα;
4. Για ποιο λόγο ο Θουκυδίδης αφιερώνει μεγάλο μέρος του πρώτου και δεύτερου βιβλίου της Ιστορίας του στον Περικλή;
5. Ποιο στόχο επιδιώκει ο Θουκυδίδης με την παρεμβολή του Έπιταφίου στην Ιστορία του;
6. Πώς δικαιολογείται η επιλογή ως προς το χρόνο εκφώνησης του Έπιταφίου και ως προς την επιλογή του αγορητή;

Γ΄ ΠΕΡΙΚΛΗΣ Ο ΞΑΝΘΙΠΠΟΥ (500, περ. - 429 π.Χ.)

1. Να αναφέρετε τα βιογραφικά στοιχεία που γνωρίζετε για τον Περικλή.
2. Τι γνωρίζετε για την πολιτική σταδιοδρομία του Περικλή;
3. Ποια στοιχεία αποδεικνύουν τον πρωταγωνιστικό ρόλο του Περικλή στον ελληνικό κόσμο της εποχής του;
4. Με ποιο τρόπο ο Περικλής προσπάθησε να κάνει πραγματικότητα την «πανελλήνια ιδέα»;
5. Σε ποιο πολιτιστικό και ιδεολογικό περιβάλλον διαμορφώθηκε η προσωπικότητα του Περικλή;
6. Ποιοι παράγοντες διαμόρφωσαν τη ρητορική δεινότητα του Περικλή και πώς επηρέασε την πολιτική του πορεία;
7. Ποιες πληροφορίες διέσωσε η παράδοση σχετικά με τις ρητορικές ικανότητες του Περικλή;
8. Να παρουσιάσετε το πορτραίτο του Περικλή, όπως το «φιλοτέχνησε» ο Θουκυδίδης.
9. Αφού διαβάσετε από το βιβλίο σας το χαρακτηρισμό του Περικλή (Βιβλίο Β΄, κεφ. 65) να σκιαγραφήσετε τη φυσιογνωμία του μεγάλου Αθηναίου πολιτικού, όπως παρουσιάζεται στο κείμενο αυτό.

Δ΄ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ

1. Να αναφέρετε τις απόψεις που έχουν διατυπωθεί για την πατρότητα του Επιταφίου.
2. Να εκθέσετε τα επιχειρήματα των υποστηρικτών της συμβιβαστικής άποψης.
3. Ποια είναι η επικρατέστερη άποψη σχετικά με την πατρότητα του Επιταφίου και με ποιο τρόπο συμβάλλει στη θετική αποτίμησή του;

II. Συνδυασμός ερωτήσεων σύντομης απάντησης και ελεύθερης ανάπτυξης

1. α) Υπάρχουν διαφορές ή όχι ανάμεσα στον Έπιτάφιο και στις άλλες δημηγορίες του Θουκυδίδη;
β) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
2. α) Σε ποιο θέμα αφιερώνει ο αγορητής το μεγαλύτερο μέρος του λόγου του;
β) Ποια σκοπιμότητα υπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, με αυτό;

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

---

¹ «Ο Θουκυδίδης εκθέτει αλλά και εισχωρεί στο βάθος, ξεσκεπάζει συσχετισμούς και δίνει για τις αποφασιστικές καταστάσεις του μεγάλου αγώνα αναλύσεις, στις οποίες οι προϋποθέσεις γίνονται ορατές, οι δυνατότητες αποκτούν σύνορα, και αυτοί που δρουν υπεύθυνα προβάλλονται με τις σκέψεις και τα κίνητρά τους. Ακριβώς αυτές οι αναλύσεις είναι που κάνουν τον αναγνώστη του έργου να περιμένει ότι θα κατανοήσει το μόνιμο πίσω από το μεταβλητό, το επαναλήψιμο πίσω από το μοναδικό (...) Το πιο υπέροχο μέσο αυτής της θουκυδίδειας ανάλυσης καταστάσεων είναι οι δημηγορίες» (Albin Lesky, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Λογοτεχνίας*, μτφρ. Α. Τσοπανάκη, εκδ. Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη 1990, σ. 660).

«Οι δημηγορίες ζωντανεύουν πραγματικές καταστάσεις που πραγματικοί ή στρατιωτικοί ηγέτες αντιμετώπισαν. Σαν τους ήρωες της τραγωδίας οι αγορητές των Ιστοριών του Θουκυδίδη στέκονται μπροστά σ' ένα άγνωστο ή δυσκολογνώριστο μέλλον και με τους λόγους τους αποκαλύπτουν κι αυτοί τη σύνεση ή την αφροσύνη τους. Οι δημηγορίες που διακόπτουν την αφήγηση θα μπορούσε να πει κανείς ότι αντιστοιχούν στα χορικά της τραγωδίας. Ο τρόπος αυτός παρουσίασης των απόψεων των πρωταγωνιστών του πολέμου, παράξενος για τη δική μας αντίληψη της Ιστορίας, φαινόταν, χωρίς αμφιβολία, σ' εκείνον φυσικός, γιατί δεν κυνηγά το ιδεώδες, αλλά σπουδάζει το πραγματικό ...» (Α. Γεωργοπαπαδάκος, *Θουκυδίδη Ιστορία. Τα κυριότερα μέρη από το έργο*, εκδ. Μάλλιαρης-Παιδεία, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 38-41).